

dat er stoelen uit de gang aangerukt dienden te worden om eenieder van een comfortabele voortgang van de dag te verzekeren. Honden, ezels en Hollanders passeerden de revue.

Daarna was de beurt aan de op 1 juli 1999 gepromoveerde Lodewijk ter Haar, die met zijn verhandeling over de klassieke en bijbelse bronnen van de ‘callidus anguis’ in Petrarca’s *Africa* voortborduurde op het animale thema: verpletterde slangen, geschoren varkens en bedreigde vogels vlogen het publiek om de oren in een geleerd staaltje filologie.

Traditiegetrouw splitste het gezelschap zich in de lunchpauze op, maar de groepjes die het oog hadden laten vallen op het bij de Leidse academie zo populaire Camino Real regen zich weer aaneen aan een lange tafel, waar vooral de Pain Fez gretig aftrek vond. Zo zat de stemming er goed in toen de dichter Alexander Smarius Crispus, aemulator van Propertius en Martialis in de Novissima Latinitas, in een gloedvolle voordracht tot lyrische hoogten steeg, zowel waar het de analyse van Propertius’ elegieën betrof als de presentatie van zijn eigen *Res gestae sive Amores*. Wie er niet bij was, heeft wat gemist, maar gelukkig heeft de dichter ons verblijd met een schriftelijke neerslag van zijn college.

In heel andere sferen, hoewel niet minder hoog, bewoog zich het betoog van Fernand Hallyn. De op de handout soms duistere aantekeningen van Gemma Frisius in een editie van Copernicus’ *De revolutionibus* werden verhelderd in een uiteenzetting die de filologen in de zaal tot aan de grenzen van hun universum bracht: hier sprak de ware *uomo universale*, zowel het trivium als het quadrivium beheersende. (DvM)

Voordrachten van de Neolatinistendag 1999

‘Een jong hoveling, een oud schoveling.’ Nederlandse spreekwoorden in Erasmus’ Colloquia en brieven (Ari Wesseling, samenvatting)

De invloed van het Nederlands is een verwaarloosd aspect van Erasmus’ werk. Erasmus verwerkte spreekwoorden en uitdrukkingen uit zijn moedertaal in enkele brieven, en voorts in de *Lof der zotheid* en de *Colloquia*. De commentaren in de KNAW-editie en de

Collected Works of Erasmus gaan aan dit gegeven voorbij. De volkstaalspreekwoorden zijn herkenbaar aan inleidende formules als "apud nostrates" en "ut vulgo dicitur". In sommige gevallen bevat een uitlating van Erasmus in de *Adagia* en andere werken een aanwijzing.

Hij gebruikte ze net als klassieke adagia vooral als argumenten ter overtuiging en voorts om een betoog te verlevendigen.

De identificatie van Nederlandse spreekwoorden werpt een nieuw licht op zijn literaire techniek en op zijn houding ten opzichte van zijn moedertaal. De gangbare opvatting dat hij het Nederlands minachtte houdt geen stand.

Enkele voorbeelden uit de *Colloquia*:

‘foeminam sapientem bis stultam esse’ – ‘Een wijze vrouw is tweewerf zot’.

‘Difficile est canem vetulum loris assuescere’ – ‘Oude honden zijn quaet bandich te maken’.

‘ibi quaestum esse ubi sit hominum frequentia’ – ‘Bi dat volc leyt de nering’.

‘Istae nomenclaturae (sic) nec obesiorem me reddunt nec macilentioorem’ – ‘Niet vet en niet mager’.

Voorzichtigheid is geboden wanneer Erasmus formules gebruikt als ‘ut vulgo dicitur’. In zulke gevallen kan er sprake zijn van ontlening aan het Latijn van zijn tijd.

Een artikel over het onderwerp, waarin ook problematische passages worden behandeld, zal verschijnen in *Renaissance Quarterly*.

***‘Callidus anguis’: de rol van de slang in de eerste twee boeken van Petrarca’s Africa.*¹ (Lodewijk ter Haar)**

In het tweede boek van Petrarca's epos *Africa* vindt men een passage waarin de dichter de

¹ Onderstaand artikel - de tekst van een lezing gehouden op de Neolatinisten studiedag op 1 oktober 1999 te Leiden - vormt een uitvloeisel van en tevens een aanvulling op mijn onlangs verschenen dissertatie *Petrarca's Africa boek I en II, een commentaar* (Nijmegen 1999), waarnaar het mij veroorloofd zij te verwijzen voor nadere details.